

ΠΡΟΤΥΠΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ

ρούλα μακρή

Απαντήσεις Πανελλήνιες 2018 Αρχαία Ελληνικά Ανθρωπιστικές Σπουδές

Τομέας Αρχαίων Ελληνικών "ρούλα μακρή"

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 11 ΜΑΪΟΥ 2018 - ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A. Μετάφραση:

Δικό μας λοιπόν έργο, είπα εγώ, των ιδρυτών της πολιτείας, (είναι) να αναγκάσουμε τις εξαιρετικές φύσεις (ή τα ξεχωριστά πνεύματα) να φτάσουν στο μάθημα που προηγουμένως είπαμε ότι είναι το ανώτερο, δηλαδή και να δουν το αγαθό και να ανεβούν εκείνο τον ανηφορικό δρόμο, και, όταν αφού ανεβούν και δουν αρκετά (το αγαθό), να μην τους επιτρέπουμε αυτό που τώρα τους επιτρέπεται.

Και ποιο είναι αυτό;

Το να μένουν συνεχώς εκεί ψηλά, είπα εγώ, και να μη θέλουν πάλι να κατεβαίνουν κοντά σ' εκείνους τους δεσμώτες, ούτε να παίρνουν μερίδιο από τους κόπους και τις τιμές εκείνων, είτε είναι μικρότερης είτε μεγαλύτερης σημασίας.

Έπειτα (μα πώς), είπε, θα αδικήσουμε αυτούς και θα τους κάνουμε να ζουν χειρότερα, ενώ είναι δυνατόν σ' αυτούς (να ζουν) καλύτερα;

B1.

Στην «Πολιτεία» του ο Πλάτωνας αναγνωρίζει και προβάλλει τη δυνατότητα κάποιων ανθρώπων, με έμφυτες πνευματικές δυνατότητες («βελτίστας φύσεις»), να φτάσουν, μέσω της παιδείας, στο ύψιστο σημείο γνώσης, στην κατάκτηση της μίας και μοναδικής αλήθειας. Αυτή την ύψιστη γνώση ο Πλάτωνας την αποκαλεί μεν «Αγαθόν» αλλά ο ίδιος ο φιλόσοφος δεν δίνει μια σαφή ερμηνεία για την κορυφαία αυτή έννοια της φιλοσοφικής του θεωρίας. Άγαθόν είναι το είναι και ό,τι διατηρεί το είναι, η τάξη, ο κόσμος και η ενότητα που διαπερνά και συνέχει την πολλαπλότητα, ό,τι παρέχει την αλήθεια και την επιστήμη, η ύψιστη αρχή του όντος και της γνώσης. Στην αρχαιότητα το Πλάτωνος «Άγαθόν» ήταν μια παροιμιακή έκφραση για κάτι το ασαφές και το σκοτεινό.

Κατά τον φιλόσοφο, λοιπόν, έργο των «οικιστών», των θεμελιωτών της «Πολιτείας» του, δηλαδή του Σωκράτη και των συνομιλητών του, είναι να εντοπίσουν όλες τις χαρακτηριστικές προσωπικότητες και να αξιοποιήσουν όλα τα έμφυτα προσόντα τους, παρέχοντάς τους την κατάλληλη παιδεία. Οι άνθρωποι που είναι εξαιρετικές φύσεις και προικισμένοι με ιδιαίτερες ικανότητες, πρέπει να υποχρεώνονται («αναγκάσαι») να φτάσουν

(«ἀφικέσθαι») στην κατάκτηση της ύψιστης γνωστικής βαθμίδας («μέγιστον μάθημα»), του Αγαθού, εκείνου δηλαδή του μεγαλειώδους πνευματικού εφοδίου, που θα τους καταστήσει ικανούς κυβερνήτες.

Με τα απαρέμφατα «ἀφικέσθαι» και «ιδεῖν» ο Πλάτωνας δηλώνει αρχικά τη δυνατότητα άφιξης των προικισμένων πνευμάτων, μετά από μια παιδευτική διαδικασία δύσκολη και επίπονη, στον κόσμο των Ιδεών, του ήλιου και του φωτός και στη συνέχεια τη δυνατότητα θέασης του Αγαθού και απόλαυσης των αγαθών που προσφέρει η παιδεία.

Μάλιστα, ο Πλάτωνας, σε αρκετά σημεία του συγκεκριμένου αποσπάσματος χρησιμοποιεί λέξεις, προκειμένου να χαρακτηρίσει το «Άγαθόν», την πορεία προς αυτό και την προσέγγισή του, που έχουν ως πρώτο συνθετικό το επίρρημα «άνω» («ἀναβῆναι», «ἀνάβασιν»). Οι λέξεις αυτές δηλώνουν τη δύσκολη πορεία της παιδείας και καθιστούν τη θέαση του «Αγαθού» κατόρθωμα ηθικό και πνευματικό. Η «ἀνάβαση» συμβολίζει την απελευθέρωση από τα δεσμά μέσω της παιδείας, την πορεία προς το νοητό κόσμο και τη μεταστροφή του μέχρι πρότινος δεσμώτη σε φιλόσοφο – βασιλέα. Έτσι, ο αισθητός κόσμος, η «εικασία» και η «δόξα» αντιστοιχούν στον κόσμο εντός σπηλιάς κατά ανιούσα πορεία, από τον χαμηλότερο και σκοτεινότερο χώρο προς τον υψηλότερο και φωτεινότερο εντός σπηλιάς («πίστις»). Από την άλλη, ο πνευματικός κόσμος, η «διάνοια» και η «νόηση» αντιστοιχούν στον κόσμο έξω από τη σπηλιά κατά ανιούσα και πάλι πορεία, δηλαδή από τον φωτεινό χώρο στην πηγή του φωτός (Ιδέα του Αγαθού).

B2. α.

Στο δοθέν χωρίο, ο Σωκράτης, απαντώντας στην ένσταση του Γλαύκωνα που θεωρεί άδικο τον εξαναγκασμό των φιλοσόφων για επιστροφή στο σπήλαιο, αντιτείνει το σκοπό του νόμου, που δεν είναι σε καμία περίπτωση η ευπραγία μιας συγκεκριμένης κοινωνικής ομάδας. Ο νόμος, αντιθέτως, είναι το μέσο που εξασφαλίζει την ευδαιμονία ολόκληρης της πόλης και, κατ' επέκταση, του κάθε πολίτη ξεχωριστά, ενώ η έλλειψή του από την άλλη συνεπάγεται την αυθαιρεσία και την αδικία εντός του κοινωνικού συνόλου. Ο νόμος παρουσιάζεται, προσωποποιημένος μάλιστα, ως ο ανεπηρέαστος από προσωπικές συμπάθειες και αντιπάθειες κυβερνήτης μιας πολιτείας: ασκεί εξουσία αντικειμενικά και αμερόληπτα, αποβλέποντας αποκλειστικά στο κοινό καλό. Ο νόμος είναι η ψυχή της πολιτείας, ο κύριος ρυθμιστής των λειτουργιών του κράτους και των ενεργειών των πολιτών. Δεδομένων των παραπάνω, κατά το Σωκράτη και τον Πλάτωνα, κρίνεται απαραίτητος και δίκαιος ο ηθικός εξαναγκασμός των φιλοσόφων στο πλαίσιο της ιδανικής πολιτείας, εφόσον εξυπηρετεί το σκοπό του νόμου.

β.

Ο νόμος διαθέτει τρεις βασικές λειτουργίες, μέσω των οποίων επιδιώκεται η ευδαιμονία της πόλης. Χρησιμοποιεί τρεις μετοχές «συναρμόττων», «ποιῶν» και «ἐμποιῶν», για να επισημάνει τρεις αδιαπραγμάτευτες λειτουργίες – προϋποθέσεις για την ύπαρξη και την ευδαιμονία της πόλης. Αναλυτικότερα, με το πρώτο μετοχικό σύνολο («συναρμόττων...ἀνάγκη»), ο Πλάτων προβάλλει την κοινωνική λειτουργία του νόμου, καθώς επιδιώκεται η κοινωνική συναρμογή των πολιτών. Ο Πλάτωνας συχνά κάνει λόγο για την αναγκαιότητα της αρμονίας τόσο ανάμεσα στα μέρη της ψυχής, με την υποταγή του κατώτερου μέρους στο ανώτερο, όσο και στις σχέσεις των πολιτών μεταξύ τους. Μόνο αν επιτευχθεί αυτή η αρμονία, θα οδηγηθούν οι πολίτες στη δικαιοσύνη, στην ομαλή συμβίωση μέσα στην πόλη και κατ' επέκταση στην ευδαιμονία. Αν, όμως, ο πολίτης είτε από φιλαυτία είτε από ματαιοδοξία είτε από αδυναμία κρίσης δεν είναι σε θέση να οριοθετήσει τον τομέα της δραστηριότητάς του τότε τουλάχιστον θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τις υποδείξεις του εμπειρότερου, του σοφότερου, του σωφρονέστερου. Έτσι, ο νόμος, προκειμένου να πείσει του πολίτες να υπακούουν σε αυτόν, ώστε να επέλθει η κοινωνική αρμονία, χρησιμοποιεί την πειθώ και τη βία. Ο νόμος εναρμονίζει τους πολίτες χρησιμοποιώντας την πειθώ, την εκούσια δηλαδή υπακοή των πολιτών στις επιταγές του, και τον εξαναγκασμό, δηλαδή τη δύναμη των κυρώσεων που διαθέτει.

Με την πειθώ (διαπαιδαγώγηση), με τη χρήση, δηλαδή, λογικών επιχειρημάτων, την προβολή υγιών προτύπων και με την ορθή διαπαιδαγώγηση, οι πολίτες οφείλουν να συνειδητοποιήσουν τον κοινωνικό τους ρόλο, να παραμερίσουν το προσωπικό τους συμφέρον και να προσφέρουν αλληλοβοηθούμενοι ό,τι είναι δυνατόν στη πολιτεία. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται κυρίως στους πεπαιδευμένους πολίτες.

Υπάρχουν, όμως, πολίτες και μέλη της κοινωνίας που δεν πείθονται με το λόγο. Σ' αυτούς επιβάλλεται η βία (εξαναγκασμός). Πρόκειται για ποινές και κυρώσεις που ορίζονται από το νόμο και δεν επιβάλλονται τυραννικά και αυταρχικά. Η μέθοδος αυτή απευθύνεται, κυρίως, στο απάιδευτο πλήθος, στο οποίο ο φιλόσοφος – νομοθέτης την εφαρμόζει. Επίσης, επιβάλλονται στους απλούς πολίτες, αν εκείνοι πολυπραγμονούν, υποχρεωτικά μέτρα για τη συμμόρφωσή τους στο πνεύμα της δικαιοσύνης, όπως και στους πεπαιδευμένους, που δεν έχουν συνετιστεί με την πειθώ, αλλά και στους άρχοντες, που είναι υποχρεωμένοι να ζουν με λιτότητα κι ευσυνειδησία, ώστε να εκλείψει η διαφθορά από τον δημόσιο βίο.

Με το δεύτερο μετοχικό σύνολο («ποιῶν μεταδιδόναι...ὠφελεῖν»), ο Σωκράτης αποδίδει στο νόμο οικονομική λειτουργία. Ο νόμος κατοχυρώνει μια από τις βασικές ιδρυτικές αρχές της πόλης, τον καταμερισμό της εργασίας, με τον οποίο κατακτάται η αὐτάρκεια. Έτσι, αν το άτομο είναι φύσει ενδεές, με την κοινωνική του συναρμογή γίνεται

αύταρες χάρη στην αυτάρκεια που αποκτά η κοινότητα με τον καταμερισμό της εργασίας. Οι εργασίες κατανέμονται σε κάθε πολίτη με βάση τις ικανότητές του, ώστε ο καθένας να στρέφει την προσοχή του όχι μόνο στην ικανοποίηση των δικών του αναγκών, αλλά και στις ανάγκες των συμπολιτών του, με στόχο το κοινό όφελος και την ευδαιμονία. Έτσι, μεταξύ των πολιτών καλλιεργούνται σχέσεις συνεργασίας, αλληλοβοήθειας και αλληλεγγύης.

Με το τρίτο μετοχικό σύνολο («καί αὐτός ἐμποιῶν...τῆς πόλεως») δηλώνεται η παιδαγωγική και πολιτική λειτουργία του νόμου, ο οποίος έχει χρέος να διαπλάθει ανθρώπους ικανούς και άξιους να διαδραματίσουν το ρόλο που τους αναλογεί στην πολιτεία. Για να γίνει αυτό, χρειάζεται ο νόμος αφενός να περιορίσει την ατομική επιθυμία, ώστε να τιθασευτεί η βούληση από τη λογική και αφετέρου να κατευθύνει την πολιτική κοινωνικοποίηση των ανθρώπων. Προς αυτή την κατεύθυνση ο νόμος διαμορφώνει πολίτες εμποτισμένους με την αξία της συλλογικότητας, καλλιεργεί την κοινωνικότητά τους και ακόμη περισσότερο αναδεικνύει τους αγαθούς πολίτες σε πολιτικούς ηγέτες, που επιφορτίζονται με τη διατήρηση της συνοχής της πόλης. Τέλος, ο νόμος θέτει όρια και περιορισμούς στη συμπεριφορά των πολιτών, αλλά και των φιλοσόφων – βασιλέων, ώστε να μην παρεκτρέπονται.

B3.

- 1 – Κέφαλο
- 2 – τον χορό
- 3 – εκδιώχθηκε κακήν κακώς από το νησί
- 4 – επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα
- 5 – την Τυραννίδα

B4. α.

ἀφικέσθαι – ανικανοποίητος

εἶπον – ρήμα

ιδεῖν – ιδέα

μεταδιδόναι – παράδοση

β.

- Χαρακτηριστικό του σύγχρονου ανθρώπου είναι η εμμονική του προσήλωση στην απόκτηση υλικών αγαθών.
- Χορήγησαν στον ασθενή παυσίπονα, για να μειώσουν την ένταση των σωματικών του πόνων.
- Επικρίθηκε έντονα για τη φαύλη του συμπεριφορά και για τα ανεπίτρεπτα μέσα που μετήλθε, προκειμένου να ανέλθει στην ηγεσία του κόμματος.

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Μετάφραση

Η ρητορική είναι ανάλογη με τη διαλεκτική· γιατί και οι δύο ασχολούνται με κάποια τέτοιου είδους (θέματα), τα οποία κατά κάποιο τρόπο είναι κοινά σε όλους ανεξαιρέτως να τα γνωρίζουν και δεν ανήκουν σε καμία διακριτή γνώση. Γι' αυτό και όλοι κατά κάποιον τρόπο μετέχουν και στις δύο· γιατί όλοι μέχρι ενός σημείου επιχειρούν και να εξετάζουν και να επιχειρηματολογούν και να απολογούνται και να κατηγορούν. Από τους πολλούς, λοιπόν, άλλοι κάνουν αυτά χωρίς σχέδιο, ενώ άλλοι από συνήθεια ως αποτέλεσμα άσκησης. Επειδή, όμως, είναι πιθανόν και με τους δύο τρόπους να γίνουν αυτά, είναι φανερό ότι θα ήταν δυνατόν να κάνει κανείς αυτά και με μέθοδο· είναι δυνατό να εξετάζει κανείς την αιτία, για ποιο λόγο δηλαδή επιτυγχάνουν και όσοι (δρουν) από συνήθεια και όσοι (δρουν) από μόνιμοι τους, και όλοι ήδη θα συμφωνούσαν ότι κάτι τέτοιο είναι δουλειά μιας τέχνης.

Γ2.α.

άφωρίσθη
υπόσχεσ
πλείσταις
δρώντων

Γ2.β.

Τά δέ τοιαῦτα ἤδη πᾶς ἂν ὁμολογήσαι-ειε τεχνῶν ἔργα εἶναι.

Γ3.α.

τῆ διαλεκτικῆ: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο «ἀντίστροφος»

ἐξετάζειν: ἀναρθρο τελικό ἀπαρέμφατο, ἀντικείμενο στο ρῆμα «ἐγχειροῦσιν», ταυτοπροσωπία

θεωρεῖν: ἀναρθρο τελικό ἀπαρέμφατο, υποκείμενο στο ἀπρόσωπο ρῆμα «ἐνδέχεται» (ετεροπροσωπία)

ἔργον: κατηγορούμενο στο «τοιοῦτον» μέσω του συνδετικού «εἶναι»

Γ3.β.

Δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση κρίσεως η οποία εκφέρεται με οριστική (ἐνδέχεται) γιατί δηλώνει το πραγματικό – το βέβαιο.

Γ3.γ.

τῶν πολλῶν: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός, γενική διαιρετική στο «οί μέν» και στο «οί δέ»

εἰκῆ: δοτική ως επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου στο «δρῶσιν»

ταῦτα: σύστοιχο αντικείμενο στο ρήμα «δρῶσιν»

διά συνήθειαν: εμπρόθετος προσδιορισμός της αιτίας στο εννοούμενο ρήμα «δρῶσιν».

